

قصه‌گویی که مدرسه نرفت

مهدی آذر یزدی که بود و چرا قصه‌هایش برای بچه‌ها شیرین و ماندگار است؟

امیرکبیر کسانلی را پیش او می‌فرستاده و به او قرارداد را یادآوری می‌کرده است. آذر یزدی هم جواب می‌داده: «نه، قصه‌های قرآن مربوط به این قرارداد نیست. در قرارداد ما آمده که من باید قصه‌ها را از منابع ایرانی انتخاب کنم و بنویسم. قرآن که جزو منابع ایرانی نیست!»

جعفری هم یادآوری می‌کرده که از تفسیرهای قرآن که ایرانی هستند، استفاده کرده‌ای! عاقبت محمد بهرامی، نقاش معروف که تصویرساز دو جلد اول این مجموعه هم هست، وساطت می‌کند و قرار می‌شود برای این کتاب که از باقی این مجموعه نفیس‌تر است، چیزی به قرارداد اضافه کنند و این طوری برای این یک اثر به جای حق‌التالیف ۲۰۰۰ تومانی، امیرکبیر ۱۵ هزار تومان پرداخت می‌کند: «آن زمان قوطی کبریت یک ریال بود و روزنامه دو ریال. دلار چهار تومان بود. آقای جعفری قبول کرد ۱۵ هزار تومان بدهد تا قصه‌های قرآن جزو این مجموعه باشد. البته می‌دانست که این کتاب، کار خوب و مرغوبی است.» اما چرا کتاب «قصه‌های قرآن» مهدی آذر یزدی، کتاب خوبی است؟ شاید بهترین جواب برای این کتاب، یادداشت خود او در انتهای این اثر با عنوان «چند کلمه با بزرگ‌ها» باشد.

آنجا آذر یزدی هم تسلطش بر موضوع را نشان می‌دهد و مثلاً تعدادی از تفاوت‌های داستان‌های پیامبران در قرآن با «عهد عتیق» را نشان می‌دهد و هم به اختلاف روایت‌ها در مورد بعضی از قصه‌ها می‌پردازد. به علاوه می‌گوید اگر در بازنویسی داستان‌های دیگر مجموعه «قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب» دستش برای داستان‌پردازی باز بود «زیرا که در گفت‌ووشنیدها و نکاتی که در آن می‌گنجانیدم، جز هدفی که از انتخاب و نقل آن قصه منظور بود، مسئولیتی در میان نبود. سبک‌بال از این سو بدان سو می‌رفتم و بازی‌گوشتم و اول و آخر قصه را به هم می‌پیوستم. گاه یک داستان پریشان را تجزیه می‌کردم و دو قصه می‌ساختم و گاه دو قصه را در هم می‌فشردم و در حذف یا الحاق مضمونی چند قصه نگران نبودم. کاری می‌کردم که مصنف «کلیله و دمنه» و ناظم «مثنوی» و نویسندگان «مرزبان» و «قابوس» و «سندباد» و سایر «راویان» آثار و ناقلان اخبار و طوطیان شکرشکن

که حسرت را تجربه کردم، موقعی بود که دیدم پسرخاله پدرم که روی پشت‌بام با هم بازی می‌کردیم و هر دو هشت ساله بودیم، چندتا کتاب دارد که من هم می‌خواستم و نداشتم. به نظرم ظلمی از این بزرگ‌تر نمی‌آمد که آن بچه که سواد نداشت، آن کتاب‌ها را داشته باشد و من که سواد داشتم، آن‌ها را نداشتم باشم. کتاب‌ها، گلستان و بوستان سعدی و تاریخ معجم چاپ بمبئی بود که پدرش از زنتی‌های مقیم بمبئی هدیه گرفته بود. شب قضیه را به پدرم گفتم. پدرم گفت اینها به درد ما نمی‌خورد. این‌ها کتاب‌های دنیایی‌اند. ما باید به فکر آخرتمان باشیم. شب رفتم توی زیرزمین و ساعت‌ها گریه کردم و از همان زمان عقده کتاب پیدا کردم که هنوز هم دارم.»

از این‌ها بگذریم که زنده‌یاد آذر یزدی ماجراهایش را مفصل در کتاب «حکایت پیر قصه‌گو» تعریف کرده است. در صفحات ۱۴۲ تا ۱۴۴ این کتاب که یک مصاحبه بلند با مهدی آذر یزدی درباره زندگی و آثارش است، می‌خوانیم که قرارداد آذر یزدی با امیرکبیر برای مجموعه «قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب»، ۱۰ جلد از بازنویسی قصه‌های کهن بوده که حق‌التالیف هر جلد هم ۲۰۰۰ تومان می‌شده. آن زمان، آذر یزدی در انتشارات امیرکبیر کار می‌کرده اما سر انتشار جلد پنجم با قصه‌های قرآن، بین او و امیرکبیر اختلافاتی پیش آمده که آذر یزدی از آنجا بیرون می‌زند و می‌خواسته این کتاب را هم به امیرکبیر ندهد. اصل اختلاف سر این بوده که آذر یزدی حس می‌کرده قدرش را نمی‌دانند. از طرفی آن روزها او با مجموعه «قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب» هم حسابی شناخته شده بود.

کمیسسیون ملی یونسکو در سال ۱۳۴۳ جلد سوم این مجموعه «قصه‌های سندبادنامه و قابوس‌نامه» را به عنوان کتاب سال انتخاب کرده بود. سال ۱۳۴۴ هم شورای کتاب کودک جلد چهارم این مجموعه (قصه‌های مثنوی) را به عنوان برگزیده سال شناخته بود. با این وضعیت، وقتی آذر یزدی در بهمن ۱۳۴۵ «قصه‌های قرآن» را بعد از یک سال کار آماده کرد، نمی‌خواست کتاب را به امیرکبیر بدهد. خودش تعریف می‌کند که عبدالرحیم جعفری، مدیر

طهورا محمدزاده روزنامه‌نگار

«مهدی آذر یزدی» نویسنده کودک و نوجوان اهل محله خرمشاه یزد در ایران است. او اولین نویسنده‌ای است که در ایران به فکر نوشتن داستان برای کودکان و نوجوانان افتاد. او هیچ‌گاه ازدواج نکرد و هیچ‌وقت در ادارات دولتی مشغول به کار نشد و تمام سال‌های عمر خود را صرف نویسندگی کودک و نوجوان کرد؛ به همین دلیل است که عنوان «پدر ادبیات کودک و نوجوان ایران» را به او داده‌اند. شاید گمان کنید که نویسنده‌ها حتماً تمام دوران کودکی و نوجوانی‌شان را بین کتاب‌ها زندگی کرده‌اند، شاگرد اول مدرسه بوده‌اند و هیچ تفریحی جز خواندن کتاب نداشته‌اند. نویسنده «قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب» هیچ‌گاه اجازه تحصیل و حضور در مدرسه نداشت و الفبا را هم نزد پدرش آموخت. آن قدر که بعدها خودش در گفت‌وگوهایش به این نکته اشاره کرده بود که: «پدرم مدرس دولتی و کار دولتی و لباس کت‌وشلوار را حرام می‌دانست و به همین علت من را به مدرسه نگذاشت.» در خانه‌مان، قرآن، مفاتیح‌الجنان، حلیه‌المتقین، عین‌الحیات، معراج‌السعادة، نصاب‌الصبيان و جامع‌المقدمات تنها کتاب‌هایی بودند که می‌شد پیدا کرد.

آرزوی حضور در مدرسه و لذت آموختن تا سال‌ها با آذر یزدی همراه بود. آن قدر که وقتی بالاخره یک‌بار در ۵۴ سالگی برای نخستین بار در یک کلاس درس ایستاد، نتوانست جلوی گریه‌اش را بگیرد. شاید آن لحظه یادآور تمام خواسته‌های دوره کودکی‌اش بود. خواسته و آرزوی نویسنده بزرگی که به‌خاطر یکی از معروف‌ترین کتاب‌هایش که مجموعه «قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب» نام دارد، جایزه یونسکو و نیز جایزه سلطنتی کتاب سال را پیش از انقلاب ۱۳۵۷ دریافت کرده بود و سه کتاب او توسط شورای کتاب کودک به عنوان کتاب برگزیده سال انتخاب شده بود، اما خودش هیچ‌گاه کتاب قصه‌ای برای خواندن نداشت.

آذر یزدی در همان سن‌وسال بود که اولین حسرت زندگی خود را تجربه کرد. او سال‌های قبل گفته بود: «اولین بار

قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب

- (جلد اول)
- تاریخ نشر: ۱۳۹۹-
- چاپ هشتماد و دوم
- ناشر: امیرکبیر
- تعداد صفحات: ۱۲۸

جلد اول این مجموعه هشت جلدی، «قصه‌های کلیله و دمنه» نام دارد. این جلد دارای ۲۵ داستان از قصه‌های کلیله و دمنه است؛ کتاب معروفی که اصل آن تقریباً حدود دو هزار سال پیش به زبان هندی نگارش یافته و در ایران هم فرازوردهای بسیاری پشت سر گذاشته است. مرحوم آذر یزدی داستان‌های این کتاب را برای بچه‌ها به زبان ساده بازنویسی کرده است.

قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب

- (جلد دوم)
- تاریخ نشر: ۱۳۹۹-
- چاپ هشتماد و دوم
- ناشر: امیرکبیر
- تعداد صفحات: ۱۱۸

«قصه‌های مرزبان‌نامه» جلد دوم این مجموعه هشت جلدی است و در خود بیست‌و یک قصه از قصه‌های خوب کتاب مرزبان‌نامه را جای داده است. این داستان‌ها را هم مانند همه جلدهای مجموعه، مرحوم آذر یزدی انتخاب و بازنویسی کرده است. داستان‌ها مناسب با کودک و نوجوان انتخاب شده و زبانی ساده و روان دارند. منطق روایی ساده آن‌ها هم برای بچه‌ها جذاب است و حتماً از خواندنش لذت می‌برند.

قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب

- (جلد سوم)
- تاریخ نشر: ۱۳۹۹-
- چاپ هشتماد و دوم
- ناشر: امیرکبیر
- تعداد صفحه: ۹۹

«قصه‌های سندبادنامه و قابوس‌نامه» جلد سوم از مجموعه قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب شامل ۱۳ داستان از سندبادنامه و ۲ داستان از قابوس‌نامه است. قابوس‌نامه و سندبادنامه دارای انشای قدیمی و برای نوجوان و کودکان دشوار هستند. خواندن آن‌ها در این کتاب اما بسیار ساده است و به راحتی می‌توانند با روایت ارائه‌شده ارتباط برقرار کنند.